

**Wyrok z dnia 8 stycznia 1997 r.
II UR 1/97**

Zmiana stanu prawnego już po przedstawieniu przez Sąd Apelacyjny zagadnienia prawnego w trybie art. 391 KPC czyni zbędnym podjęcie uchwały przez Sąd Najwyższy.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Maria Mańkowska.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, po rozpoznaniu w dniu 8 stycznia 1997 r. sprawy z wniosku Wiesława D.-S. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w B. o jednorazowe odszkodowanie, na skutek rewizji strony pozwanej od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy z dnia 5 maja 1995 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Wnioskodawca Wiesław D.-S., nie podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników, we wniosku z dnia 7 grudnia 1994 r. domagał się przyznania jednorazowego odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu, jakiego doznał na skutek wypadku przy pracy rolniczej w gospodarstwie żony w dniu 9 listopada 1994 r. Decyzją z 4 stycznia 1995 r. KRUS-Oddział Regionalny w B. załatwił wniosek odmownie z tym uzasadnieniem, że wnioskodawca nie podlega ubezpieczeniu rolniczemu.

Na skutek odwołania wnioskodawcy sprawę rozpoznawał Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy podniósł, że wnioskodawca nie ma prawa do jednorazowego odszkodowania także z tego powodu, że wśród osób wymienionych w art. 10 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.) jako najbliższych rolnikowi uprawnionych do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym, jakiemu uległy pomagając ubezpieczonemu rolnikowi, małżonek nie figuruje.

Sąd przeprowadził dowód z opinii lekarzy biegłych sądowych i na podstawie tej opinii ustalił, że wnioskodawca na skutek wypadku w gospodarstwie rolnym żony doznał urazu prawej kończyny górnej, co spowodowało trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości 26,5%. Wyrokiem z dnia 5 maja 1995 r. Sąd Wojewódzki zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy kwotę 2.650 zł tytułem jednorazowego odszkodowania z powodu trwałego uszczerbku na zdrowiu doznanego na skutek wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym w dniu 9 listopada 1994 r. Sąd zajął bowiem stanowisko, że art. 10 ust. 2 (winno być art. 10 ust. 1 pkt 2) ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zawiera lukę prawną, gdy chodzi o uprawnienia

małżonka do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej. Zdaniem Sądu wnioski wynikające z wykładni logicznej i funkcjonalnej dają podstawę do takiego uprawnienia także małżonkowi. Skoro bowiem prawo takie przysługuje nawet powinowatym, to tym bardziej przysługuje ono małżonkowi.

W rewizji od powyższego wyroku pozwany organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej jego wykładni i niewłaściwym zastosowaniu (art. 368 pkt 1 KPC), w szczególności art. 10 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przez przyjęcie, że małżonek ubezpieczonego rolnika jest osobą najbliższą w rozumieniu tego przepisu oraz uznanie przedmiotowego "zdarzenia za wypadek przy pracy w gospodarstwie rolnym bez dokonania oceny okoliczności zdarzenia pod kątem rażącego niedbalstwa", a także przedwczesnego ustalenia procentowego uszczerbku na zdrowiu. Rewidujący zaznaczył, że wprawdzie Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 23 lutego 1993 r. K 10/92 orzekł, iż przepis art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w zakresie w jakim nie uwzględnia małżonka wśród osób najbliższych ubezpieczonemu rolnikowi, którym przysługuje jednorazowe odszkodowanie z tytułu doznania uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy rolniczej, jest niezgodny z art. 1 i 67 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże mimo tego orzeczenia przepis art. 10 ust. 1 pkt 2 nie został dotąd w odpowiednim trybie zmieniony, a zatem nadal obowiązuje. W konkluzji rewidujący wnosił o zmianę wyroku i oddalenie odwołania wnioskodawcy.

Sąd Apelacyjny uznał, iż w sprawie występuje zagadnienie prawne nasuwające poważne wątpliwości, a mianowicie: "Czy nie objęty żadnym rodzajem ubezpieczenia rolniczego małżonek rolnika jest osobą najbliższą rolnikowi uprawnioną do jednorazowego odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu doznanego wskutek wypadku przy pracy rolniczej, któremu uległ pomagając ubezpieczonemu rolnikowi w pracach związanych z prowadzeniem działalności rolniczej?" Zagadnienie to zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia. W uzasadnieniu zagadnienia Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że wprawdzie wykładnia gramatyczna omawianego przepisu daje podstawę do wniosku, iż małżonek rolnika nie zalicza się do kategorii osób bliskich rolnikowi objętych tym przepisem, to jednak wykładnia gramatyczna prowadzi do wniosków pozostających w istotnej sprzeczności z pojęciem osoby bliskiej funkcjonującym w systemie prawa polskiego, przez którą to osobę rozumie się przede wszystkim małżonka. Skutkiem tej sprzeczności jest uznanie przez Trybunał Konstytucyjny tego przepisu za sprzeczny z Konstytucją Rzeczypospolitej. Ponieważ orzeczenia tego Sejm nie oddalił, ale też nie zmienił zakwestionowanego przez Trybunał przepisu, należy dojść do wniosku, że przepis ten nie utracił mocy prawnej i nadal obowiązuje [...].

Sąd Najwyższy w dniu 8 listopada 1995 r. odroczył rozpoznanie zagadnienia prawnego i zwrócił się do Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej o informację, kiedy przewidziane jest zakończenie prac legislacyjnych nad nowelizacją art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. W odpowiedzi z dnia 1 grudnia 1995 r. Marszałek Sejmu podał, że projekt ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników uwzględnia orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego poprzez rozszerzenie kręgu uprawnionych osób o współmałżonka ubezpieczonego oraz poinformował, że podkomisje zakończyły już prace nad projektem ustawy, który następnie zostanie skierowany do drugiego czytania na posiedzenie plenarne Sejmu.

W dniu 8 stycznia 1997 r. Sąd Najwyższy przejął sprawę do rozpoznania, z następujących powodów:

1. Sąd Apelacyjny przedstawiając Sądowi Najwyższemu w dniu 7 września 1995 r. do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne miał ku temu uzasadnioną podstawę. Istotnie, mimo wydania przez Trybunał Konstytucyjny w dniu 23 lutego 1993 r. orzeczenia o sprzeczności art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie wyżej omówionego z art. 1 i art. 67 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej, przepis ten w dacie zgłoszenia zagadnienia prawnego obowiązywał nadal. Słusznie bowiem wywiódł Sąd Apelacyjny, że skoro Sejm nie oddalił tego orzeczenia, ale też dotąd nie zmienił zakwestionowanego przepisu, to z uwagi na to, że ustawa o Trybunale Konstytucyjnym nie przewiduje, by ustawa uznana za niezgodną z Konstytucją traciła moc obowiązującą z mocy prawa, należy dojść do wniosku, że przepis ten, mimo jego sprzeczności z Konstytucją, nadal obowiązuje, prowadząc do "powstawania sprzeczności". Sąd Apelacyjny słusznie w tym przedmiocie powołał się ponadto na judykaturę Sądu Najwyższego, przytaczając szereg właściwych orzeczeń. Wątpliwości te obecnie jednak nie występują, a to z tego powodu, że z mocy ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 124, poz. 585) znowelizowano art. 10 ust. 1 pkt 2 w ten sposób, iż do kręgu osób objętych dyspozycją tego przepisu zaliczono także małżonka. W tym stanie wydanie uchwały stało się zbędne.

2. Należy podzielić stanowisko rewidującego, że sprawy nie można uznać za wyjaśnioną w sposób dostateczny do stanowczego rozstrzygnięcia (art. 316 § 1 KPC w brzmieniu przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 1 marca 1996 r.). W postępowaniu przed Sądem Wojewódzkim wyjaśniono, że podstawą odmówienia wnioskodawcy jednorazowego odszkodowania było to, że wśród osób objętych dyspozycją art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie był wymieniony małżonek rolnika. Sąd Wojewódzki nie uznał tej przesłanki za trafną i ograniczył się tylko do ustalenia wysokości jednorazowego uszczerbku na zdrowiu, jakiego wnioskodawca doznał na skutek wypadku w gospodarstwie żony. Sąd Wojewódzki nie badał, czy w niniejszej sprawie występują przesłanki z art. 10 ust. 2 tej ustawy, wyłączające prawo do jednorazowego odszkodowania, gdyż ta kwestia nie była podnoszona przez organ rentowy, który uważał, że wystarcza stwierdzenie, że art. 10 ust. 1 pkt 1 nie wymienia małżonka rolnika. Kwestia ta została podniesiona dopiero w rewizji od wyroku Sądu Wojewódzkiego, ze wskazaniem na okoliczności, które - zdaniem rewidującego - przemawiają za tym, że do wypadku doszło wskutek rażącego niedbalstwa wnioskodawcy. Nie można bez dokładnego wyjaśnienia sprawy w tym zakresie wykluczyć takiej sytuacji. Dlatego, mimo podniesienia tej kwestii dopiero w rewizji, Sąd Najwyższy uznał za celowe uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania. W sprawie występuje bowiem konieczność przeprowadzenia stosownego postępowania dowodowego w tym kierunku. Dopiero bowiem wyjaśnienie, czy zarzut organu rentowego, jakoby wnioskodawca spowodował wypadek wskutek rażącego niedbalstwa, pozwoli na prawidłową ocenę jego prawa do jednorazowego odszkodowania.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na mocy art. 388 § 1 KPC (w brzmieniu przed nowelizacją) w związku z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

=====